

7-боб. Товар-моддий захираларнинг чиқиб кетиши

58. Чиқиб кетаётган товар-моддий захираларнинг қиймати чиқиб кетиш факти аниқланган пайтда балансдан ҳисобдан чиқарилади. Товар-моддий захиралар ташкилотнинг балансидан:

реализация қилиш;

бошқа ташкилотнинг устав капиталига таъсис улуши кўринишида бериш;

таъсисчининг таъсисчилар таркибидан чиқишида ёки тугатилаётган хўжалик юритувчи субъектнинг мол-мулкани унинг иштирокчилари ўртасида тақсимлаётганда илгари ташкилотнинг устав капиталига киритилган улушни таъсисчига қайтариш;

бепул бериш;

айирбошлаш;

сақлаш муддати тугагач яроқсизлиги сабабли, жисмонан ва маънан эскирганлиги натижасида тугатиш (йўқ қилиш);

камомад, йўқотиш ёки шикастланиш (синиш, бўлиниш) аниқланиши;

товар қарзи кўринишида тақдим этиш ёки илгари олинган товар қарзини қайтариш;

бошқа операциялар ва ходисалар натижасида ҳисобдан чиқарилади.

59. Товар-моддий захираларнинг чиқиб кетишидан молиявий натижа (фойда ёки зарар) уларнинг чиқиб кетишидан олинган даромаддан уларнинг баланс қиймати ва чиқиб кетиши билан боғлиқ билвосита солиқларни чегириш орқали аниқланади.

60. Чиқиб кетаётган товар-моддий захираларнинг таннархи харажат сифатида улар билан боғлиқ даромад олинган ҳисобот даврида тан олинади.

Чиқиб кетиш муносабати билан товар-моддий захираларни исталган ҳисобдан чиқариш суммаси ва уларга доир барча зарарлар ҳисобдан чиқариш юз берган ёки зарар етказилган ҳисобот даври мобайнида харажат сифатида ҳисобга олиниши керак. Реализация қилишнинг соф қийматини ошириш натижасида юзага келадиган, илгари ҳисобдан чиқарилган товар-моддий захираларнинг қийматини тиклаш суммаси ошиш юз берган ҳисобот даврида харажат сифатида тан олинган, чиқиб кетган (шу жумладан, реализация қилинган) товар-моддий захиралар таннархининг пасайиши сифатида тан олинади.

61. Савдо ва умумий овқатланиш ташкилотлари томонидан товар-моддий захиралар ҳисоби сотиш қиймати бўйича юритилганда сотилган товар-моддий захиралар таннархи сотилган товар-моддий захираларнинг сотиш қиймати билан уларга тўғри келувчи савдо устамаси суммаси ўртасидаги фарқ сифатида аниқланади.

Сотилган товар-моддий захираларга тўғри келувчи савдо устамасининг суммаси сотилган товар-моддий захираларнинг сотиш қиймати (товар айланмаси) ва савдо устамасининг ўртача фоизи кўпайтмаси сифатида аниқланади.

Савдо устамасининг ўртача фоизи ҳисобот даври бошидаги савдо устамаларининг қолдиғи ва ҳисобот даврида келиб тушган товар-моддий захиралар бўйича савдо устамалари суммасини ҳисобот даври бошида

товар-моддий захиралар қолдиғининг сотиш қиймати ва ҳисобот даврида олинган товар-моддий захираларнинг сотиш қиймати суммасига бўлиш йўли билан аниқланади.

62. Товар-моддий захиралар қолдиқлари ва чиқиб кетаётган (ишлаб чиқаришга берилган) товар-моддий захиралар қийматини аниқлаш қуйидаги усуллардан бири орқали амалга оширилади:

тегишли бирликнинг идентификацияланган таннархи бўйича;

ўртача тортилган қиймат бўйича (AVECO);

товар-моддий захиралар харид қилинган вақт бўйича дастлабки захиралар таннархи бўйича (ФИФО).

63. Товар-моддий захираларнинг ҳар бир гуруҳи (тури) бўйича ҳисобот йили мобайнида қийматни аниқлашнинг фақат бир усули қўлланади. Товар-моддий захираларнинг гуруҳи (тури) бўйича қийматни аниқлаш усулларида бирини қўллаш, ҳисоб сиёсатини қўллашда йўл қўйилган изчилликдан келиб чиқиб амалга оширилади.

64. Ташкилот томонидан алоҳида тартибда фойдаланиладиган (қимматбаҳо металллар, қимматбаҳо тошлар ва ҳоказо) ва бир-бирининг ўрнини босмайдиган (алмаштирилмайдиган), шунингдек, махсус лойиҳалар учун ишлаб чиқарилган ва мўлжалланган (ишлатиладиган) товар-моддий захиралар тегишли бирликнинг идентификацияланган таннархи усули бўйича баҳоланади.

Мазкур усулда ўзига хос харажатлар муайян товар-моддий захираларга олиб борилади ҳамда

товар-моддий захиралар сотиб олинганлиги ёки ишлаб чиқарилганлигидан қатъи назар махсус лойиҳалар учун мўлжалланган маҳсулотлар учун қўлланилади.

65. Ўртача тортилган қиймат (AVECO) усули бўйича товар-моддий захиралар ҳар бир бирлигининг қиймати давр бошида айнан бир хил бирликларнинг ўртача тортилган қиймати ва давр мобайнида харид қилинган ёки ишлаб чиқарилган айнан бир хил бирликларнинг қийматидан келиб чиқиб аниқланади.

Товар-моддий захиралар ҳар бир бирлиги қийматини ўртача тортилган қиймат (AVECO) усули бўйича аниқлаш давр бошидаги товар-моддий захиралар қолдиғининг таннархи ва миқдори ҳамда ушбу давр мобайнида келиб тушган товар-моддий захираларнинг таннархи ва миқдоридан шаклланадиган, айнан бир хил бирликларнинг умумий таннархини уларнинг умумий миқдорига бўлиш йўли билан амалга оширилади. Ўртача қиймат ташкилот томонидан танланган усулга қараб даврий ёки товар-моддий захираларнинг ҳар бир янги партияси келиб тушишига кўра ҳисоблаб чиқарилиши мумкин.

66. Товар-моддий захиралар харид қилинган вақт бўйича дастлабки захиралар таннархи (ФИФО) усули бўйича товар-моддий захираларнинг чиқиб кетаётган бирликлари таннархига биринчи навбатда харид қилинган ёки ишлаб чиқарилган захираларнинг қиймати киради, давр охиридаги товар-моддий захиралар қиймати эса охириги бўлиб харид қилинган

ёки ишлаб чиқарилган захиралар бирликларининг умумий қийматидан ташкил топади.

67. Ҳисобот даври охирида товар-моддий захиралар қийматини аниқлаш уларнинг чиқиб кетишида товар-моддий захиралар қийматини аниқлашнинг қабул қилинган усулига боғлиқ ҳолда амалга оширилади.

Товар-моддий захираларнинг чиқиб кетишида уларнинг қийматини аниқлашнинг қўлланиладиган усули ташкилотнинг ҳисоб сиёсатида акс эттирилиши лозим.